

ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЩОДО РЕСПУБЛІКИ МАКЕДОНІЯ В 1990-Х РР. – НА ПОЧАТКУ 2000-Х РР.

Дезінтеграційні процеси в Соціалістичній Федеративній Республіці Югославія (СФРЮ) на початку 1990-х років призвели, з одного боку, до прагнення балканських держав «повернутися до Європи», з іншого боку, стимулювали Європейський Союз (ЄС) фрагментувати Балкани на східні й західні. На середину 1990-х рр. ЄС випрацьовує регіональний підхід для країн Західних Балкан з метою їхнього залучення до процесу європейської інтеграції. Найменш розвинена балканська Республіка Македонія (РМ) єдиною вийшла з СФРЮ безкровно. Протягом 1990-х рр. коаліційним урядам вдавалося вирішувати етнічні питання між македонцями й албанцями в країні допоки в 2001 р. не спалахнуло збройне повстання албанської Національної Визвольної Армії.

В статті досліджується процес формування і розвитку політики ЄС щодо Республіки Македонія протягом 1990-х рр. – початку 2000-х рр. Показано, що процес дипломатичного визнання РМ Європейським Союзом ускладнився внаслідок суперечностей між країною-членом ЄС Грецією та РМ щодо назви держави, громадянства та елементів державної символіки. Політичні невдачі ЄС щодо врегулювання югославської кризи в першій половині 1990-х рр. компенсувались в другій половині 1990-х рр. успішним залученням країн Західних Балкан до інтеграційного процесу. ЄС надавав різнобічну підтримку РМ за допомогою фінансового інструменту PHARE і уклав з РМ Угоду про співробітництво. З 1999 р. ЄС залучає РМ до Процесу стабілізації та асоціації, що означало співробітництво на індивідуальній основі в межах Угоди про стабілізацію та асоціацію (УСА) з метою вступу РМ до ЄС у майбутньому. Європейський Союз, який грав провідну роль у міжнародних дипломатичних заходах щодо врегулювання міжетнічного збройного конфлікту 2001 р., підписав УСА з РМ з метою змусити македонських політиків почати реформи в країні для розв'язання міжетнічних проблем.

Ключові слова: Республіка Македонія, Європейський Союз, PHARE, Угода про співробітництво, Процес стабілізації та асоціації, Угода про стабілізацію та асоціацію, Охридська рамкова угода.

Крах європейського соціалістичного табору та дезінтеграційні процеси в СФРЮ на початку 1990-х років відродили концепцію європеїзації Балкан, яка стала розглядатися як початок «повернення до Європи». Вона означала відповідність політики й економіки посткомуністичних держав критеріям, сформульованим у Паризькій хартії для нової Європи 1990 р., а згодом – Копенгагенським критеріям ЄС 1993 р. [15, С. 38]. На тлі розпаду Югославії в 1990-і рр. відбувається не тільки відторгнення її спадкоємцями соціалістичного минулого, а й відмова від балканської політичної ідентичності, яка відділяє їх від Європи [15, С. 37]. Вихід з югославської федерації сприймався на початку 1990-х рр. як остаточна умова приналежності до Європи, особливо в Словенії та Хорватії, які отримали підтримку Німеччини та ЄС. Євросоюз зайняв у цілому нейтрально-доброзичливу позицію щодо визнання незалежності республік. В Декларації Маастрихтського саміту Європейської Ради від 9 грудня 1991 р. було сказано, що ЄС визнає всі югославські республіки, які звернуться до нього з цим проханням і задовольнятимуть критерії визнання. Вже 15 січня 1992 р. ЄС визнав незалежність Словенії та Хорватії.

Складніше були справи в інших колишніх республіках, де європейську ідентичність югославського походження перекрили національні проекти. Зокрема, в Республіці Македонія (РМ) громадські інтереси замкнулися на збереженні країни, ідентичність і цілісність якої опинилися під загрозою [15, С. 37]. Втім РМ виявилася єдиною колишньою югославською республікою, яка відокремилася від СФРЮ ненасильницьким шляхом. Вона довгий час наводилася аналітиками і дипломатами як приклад успішного міжетнічного співробітництва [3, Р. 1].

В даній статті ми розглянемо ключові аспекти політики ЄС щодо РМ в 1990-х – на початку 2000-х років у межах регіонального співробітництва Європейського Союзу з країнами Західних Балкан.

Метою статті є дослідження основних ініціатив ЄС щодо РМ в політичному й економічному співробітництві та залучення РМ до європейського інтеграційного процесу.

Джерелами для дослідження є, насамперед, документи ЄС: Угода про співробітництво між ЄС і РМ [2], Угода про стабілізацію й асоціацію з РМ [6], Програма підтримки [8], Щорічний звіт PHARE [10], Охридська рамкова угода [4] тощо.

В науковій літературі проблему європеїзації Балкан розглядає Д. Поливняний [15], розвиток «македонського питання» досліджує М. Довгялло [14], процес інтеграції балканських держав до ЄС вивчає Ю. Буланнікова [11–12], відносини РМ з ЄС у контексті свого суспільно-політичного розвитку досліджує О. Усатенко [18], про особливості політичного й економічного співробітництва ЄС з країнами Балкан, в тому числі, з РМ, йдеться в статті М. Річчері [16]. Тему македонського конфлікту, передумови та шляхи його врегулювання широко розглядають дослідники Н. Стрельчук [17], U. Brunnbauer [1], Z. Daskalovski [3], B. Szajkowski [9] та ін.

Оформлення балканського регіону як цільового в політиці ЄС почалося в першій половині 1990-х рр., коли Румунія і Болгарія підписали Угоди про асоціацію з ЄС. Внаслідок перманентної югославської кризи в першій половині 1990-х рр. Європейська Спільнота прийняла концепцію «двох Балкан», що означало фрагментацію Балкан на західні й східні. За даними «Регіонального підходу до країн Південно-Східної Європи» країнами Західних Балкан ЄС визначив: Боснію і Герцеговину, Федеративну Республіку Югославію, колишню югославську Республіку Македонію та Албанію [5, Р. 1]. З одного боку, в основі цієї концепції лежали об'єктивні причини: етнічні, конфесійні, історико-політичні. З іншого боку поділ Балкан на західні й східні був стратегією, яку ЄС випрацював щодо темпів, методів, завдань їхньої інтеграції. Концепція фрагментації регіону залежала від ряду актуальних політичних і стратегічних завдань. В її основу були покладені суто прагматичні довгострокові цілі: стабілізація ситуації в регіоні та включення його в сферу впливу Заходу [12].

Республіка Македонія – невелика, але «стратегічно важлива буферна держава в Південних Балканах» [9, Р. 249], – проголосила незалежність 8 вересня 1991 року. 17 листопада 1991 р. було прийнято Конституцію РМ, а в лютому 1992 р. керівництву РМ вдалося підписати з СФРЮ договір про вивід частин ЮНА зі своєї території. Та міжнародне визнання держави було ускладнене у зв'язку з негативною позицією країни-члена ЄС Греції щодо назви держави, назви громадянства та елементів державної символіки РМ [14].

Греція, яка має у своєму складі історико-географічну область Македонія, виступила проти назви держави РМ, що в подальшому могло б спричинити територіальні претензії до Греції з боку Скоп'є. Греція підкреслювала, що нова держава узурпує грецьку історію, пов'язану з античною епохою еллінізму. Використання македонською стороною Вергінської зірки (символу царства Філіпа Македонського) як елемента державної символіки також викликало обурення Греції. Ще однією проблемою так званого «македонського питання» стала назва громадянства РМ «македонці» та македонської мови, яку сусідня Болгарія першою визнала як окрему слов'янську мову, а не діалект болгарської [13, С. 118].

Позиція Греції спричинила відтягування дипломатичного визнання РМ Європейською Спільнотою. Греція як країна-член ЄС використовувала своє право вето, забороняючи ЄС визнавати державу РМ, допоки та не змінить назву і державну символіку. Після того, як 7 квітня 1993 р. РМ стала 181-м членом ООН з тимчасовою назвою Колишня Югославська Республіка Македонія (КЮРМ), протягом 1993 р. її визнали 6 провідних країн-членів ЄС: Великобританія, Німеччина, Нідерланди, Данія, Італія і Франція. Офіційно дипломатичні відносини з ЄС РМ встановила аж у грудні 1995 р. [14].

У відповідь на вихід РМ із дипломатичної блокади в лютому 1994 р. Греція, використовуючи свій статус країни-голови ЄС на той момент, закрила порти Салонік для македонських суден, припинивши постачання через це місто всіх негуманітарних товарів, що мало серйозні наслідки для економіки РМ, яка не мала власного виходу до моря. Греція також наполягла на закритті фондів ЄС для РМ, поки вона не погодиться внести зміни до Конституції щодо назви, державного прапора і громадянства. В червні 1994 р, після зміни головування в ЄС, Європейський суд визнав це рішення незаконним. Після підписання РМ і Грецією 13 вересня 1995 р. Тимчасової угоди про нормалізацію двосторонніх відносин і виконання РМ зобов'язань протягом 30 днів з моменту підписання, Греція відмінила політичне й економічне ембарго (прийняте 1994 р. в односторонньому порядку), визнала суверенітет і територіальну цілісність РМ.

В 1990-х роках відносини між ЄС і РМ були спрямовані, насамперед, на розширення економічних і гуманітарних зв'язків. Після здобуття незалежності РМ мала дуже слабку систему підприємництва, сільського господарства і фінансового сектору, а також майже неіснуючі інститути підтримки функціонування ринкової економіки. На момент розпаду СФРЮ РМ була однією з найменш розвинутих республік. На час проголошення незалежності в ній вироблялося лише 5% загального ВВП СФРЮ [14].

Інтеграція РМ до структур ЄС почалася в 1993 р., коли ЄС відкрив для РМ фінансування з фондів програми PHARE¹. Так протягом 1993–1996 рр. РМ отримала від ЄС 85 млн. ЕКЮ в межах Програми екстреної допомоги PHARE. Метою цієї програми було забезпечити країну необхідною сировиною, запасними частинами для промислових об'єктів і палива для соціальних установ, таких як школи й лікарні. Ця програма пом'якшила удар, нанесений країні в результаті розпаду колишньої югославської федерації і подальших економічних санкцій з боку Греції [10, Р. 9].

15 березня 1996 р. РМ стала 12-ю країною-партнером PHARE [10, Р. 52]. ЄС випрацював індивідуальний підхід до кожного партнера в межах програми. Для РМ головними напрямками допомоги ЄС стали:

- зміцнення і розширення підприємницького сектору шляхом запуску комплексної програми розвитку малого й середнього бізнесу в поєднанні з адресною допомогою для реструктуризації банків з метою розвитку здатності комерційного банківського сектору управляти витрачанням конкретних кредитних ліній, наданих міжнародними донорами;
- земельна реформа і розвиток аграрного сектору для створення успішного приватного сільськогосподарського сектору в поєднанні з пакетом сільськогосподарської допомоги і покращення доступу до європейських ринків;
- розвиток людських ресурсів і перебудова соціальної політики, особлива увага тут приділяється реформам державного управління, реструктуризації соціального страхового сектору, зміцненню потенціалу Міністерства праці й соціального захисту населення;
- підтримка загальної стратегії зростання і реструктуризації, спрямованої на зміцнення стійкості процесу реформ шляхом посилення економічних і соціальних інститутів [10, Р. 53].

Для реалізації даних напрямків у вересні 1996 р. ЄС запустив у межах PHARE Оперативну програму (13 млн. ЕКЮ) і заснував групу координації допомоги [10, Р. 53].

Ще одним важливим напрямком економічної підтримки РМ з боку ЄС стала Транскордонна програма співробітництва (ТКС) з Грецією, що охоплює період 1996 – 1999 рр. Починаючи від 1994 р. Греція та РМ спільно беруть участь у міжрегіональній програмі Євросоюзу INTERREG², спрямованій на загальний розвиток прикордонних областей між сусідніми учасниками програми. Загальна сума коштів, виділених країнам за цей період для ТКС, становила 37 млн. євро [8]. ТКС із Грецією, насамперед, зосереджена

¹ PHARE (Poland and Hungary: Aid for Restructuring of the Economies) – програма, заснована 1989 р., яка є фінансовим інструментом ЄС на допомогу країнам-кандидатам з Центральної та Східної Європи у підготовці до вступу в ЄС.

² INTERREG – серія з п'яти програм зі стимулювання співпраці між регіонами в Європейському Союзі, що фінансуються Європейським фондом регіонального розвитку. Перша програма стартувала 1989 року.

на розвитку інфраструктурних проектів, які пов'язують північно-південний Паневропейський коридор X і специфікуються на підвищенні класифікації дороги E75 і транспортного коридору схід-захід VIII (E65). Ці проекти здійснюються в межах ініціатив ЄС щодо створення Енергетичної і Транспортної спільнот з балканськими країнами [8].

Показово, що Греція є одним з головних економічних партнерів й інвесторів РМ. К. Власова зазначає, що, всупереч існуючому між Грецією і РМ жорсткому політичному протистоянню, їхні двосторонні відносини в сфері економіки, інвестицій, регіонального співробітництва, туризму й культури розвиваються в позитивному ключі. Так, згідно з програмою грецького уряду в сфері економіки та «Грецького плану економічної реконструкції Балкан» (ГПЕРБ) 1999 р., Греція надала на розвиток РМ 74,84 млн євро. У сфері великих проектів кошти ГПЕРБ були виділені на програму будівництва греко-македонської ділянки дороги Демір – Капія – Гевгелія загальною протяжністю 27,75 км, яка є, в свою чергу, частиною Паневропейського коридору X (частка ГПЕРБ склала 50 млн. євро з сукупних 152 млн. євро), і проект в оптико-волоконній сфері SEELight (1,6 млн. із загальних 2 млн. євро). Крім того, ГПЕРБ виділив близько 3,2 млн. євро на 14 середніх і малих проектів у Скоп'є, Бітолі й Тетово [13, С. 122].

Таким чином, після різкого зниження макроекономічних показників протягом 1994 – 1995 рр. економічна ситуація в РМ починає стабілізуватися від 1996 р. завдяки підтримці ЄС. 1997 р. економіка РМ почала довгоочікуване, хоча й хитке, відновлення, враховуючи регіональні обставини. За статистичними даними, опублікованими в «Програмі підтримки колишній югославській Республіці Македонія в 2001 р.», економічне зростання 1997 р. становило 1,5%, 1998 р. – 2,9%, а 1999 р. – 2,7%. Зростання показників спостерігалось в сільському господарстві й торгівлі, натомість промисловий і фінансовий сектори залишалися слабо розвиненими [8].

Від 1997 р. ЄС посилює політичне й економічне співробітництво з країнами Західних Балкан. Європейська Комісія розробила політичні та економічні умови розвитку відносин ЄС і країн Західних Балкан, які стосувались також і РМ: створення стабільних інститутів, що гарантують демократію, правовий порядок, дотримання прав людини і захист прав національних меншин, розширення регіонального співробітництва, проведення ринкових реформ. ЄС зобов'язався надати РМ торгівлі преференції, фінансову допомогу по лінії PHARE, укласти договірні відносини. 29 квітня 1997 р. в Люксембурзі ЄС підписав з РМ Угоду про співробітництво, доповнену Фінансовим протоколом і Угодою про транспорт. Того ж дня сторони інституціонізували політичний діалог на міністерському рівні [2].

1999 р. ЄС започаткував інтеграційну стратегію для держав Західних Балкан – Процес стабілізації й асоціації (ПСА), як розвиток «Регіонального підходу для країн Південно-Східної Європи». За допомогою ПСА Європейський Союз тепер має намір вибудувувати міцну систему відносин з кожною окремою державою, чинячи тиск і допомагаючи сприйняти як модель внутрішнього життя принципи, правила, параметри, орієнтири, які регулюють функціонування Союзу [16, С. 53]. В межах ПСА ЄС тепер має намір посилити рівень співробітництва з країнами Західних Балкан новим типом договірних відносин у формі Угод про стабілізацію й асоціацію (УСА). Ці угоди розробляються на індивідуальній основі для кожної держави, передбачають низку заходів з метою поступового включення країн Західних Балкан до європейської інтеграції: наведення національного законодавства у відповідність до законодавства ЄС, створення зони вільної торгівлі з ЄС, взаємодію з ЄС у низці галузей, розвиток регіонального співробітництва. У межах ПСА ЄС починає надавати економічну і фінансову допомогу, започатковує Автономні торгові заходи державам Західних Балкан для реалізації завдань ПСА [11].

У грудні 1999 р. у Брюсселі вирішили відкласти на невизначений термін переговори з РМ про асоційоване членство через недостатній рівень демократії в країні. Тоді Македонію порахували як одну з неблагонадійних балканських країн. Але вже у червні 2000 р. ЄС надав РМ статус потенційного кандидата на членство в ЄС [14].

Від 2000 р. допомога ЄС РМ базується на пріоритетах ПСА. Тепер ЄС застосовує новий фінансовий інструмент CARDS³, який прийшов на заміну PHARE. 2000 р. фінансова допомога складає 18 млн. євро і зосереджується, зокрема, на наблизенні РМ до *acquis communautaire*⁴ внутрішнього ринку ЄС, реформах у сферах державного управління, юстиції і внутрішніх справ та системи освіти. Та підписання УСА з РМ відбувалося в умовах загострення міжетнічних відносин у РМ, що вилилося у форму збройного конфлікту, який ледь не переріс у повномасштабну громадянську війну [8].

В першій половині 2001 р. в РМ спалахнуло збройне повстання за участі Визвольної Національної Армії (ВНА) під проводом Алі Ахметі, створеної 1999 р. з колишніх бойовиків Армії Визволення Косово, албанських бойовиків з південно-сербських районів, македонських албанців та іноземних найманців [3, Р. 1]. Н. Стрельчук вважає, що поштовхом до конфлікту стало підписання договору про демаркацію кордону між РМ і Союзною Республікою Югославією 23 лютого 2001 р. під час саміту країн південно-східної Європи [17]. Це викликало заперечення косовських та македонських албанців, які були незадоволені фактом вирішення питання спільного кордону без їхньої участі, хоча перший збройний напад загону ВНА на поліцейську дільницю села Теарсе в районі Тетово стався ще 22 січня 2001 р. Якщо на початку конфлікту лідери ВНА стверджували, що їхній виступ – це боротьба «проти слов'яно-македонських гнобителів», за «Велике Косово» і «Велику Албанію», пізніше вимоги ВНА почали збігатися з програмними положеннями албанських політичних партій РМ, а саме – за права людини албанців у РМ та конституційні реформи» [3, Р. 1].

В березні ВНА зробила підконтрольними північні та західні райони РМ, погрожуючи Скоп'є. На початку травня македонські сили безпеки і поліція зазнали поразки під Куманово [17]. Використавши партизанську війну і такі жорстокі методи як етнічні чистки й тероризм проти цивільних осіб, група Ахметі невдовзі стала потужним актором македонської політики. Завдяки міжнародному втручання у врегулювання збройного конфлікту, Ахметі погодився на згортання дій ВНА і роззброєння під наглядом НАТО⁵ в обмін на конституційні реформи, спрямовані на покращення становища македонських албанців.

Охридська рамкова угода, підписана 13 серпня 2001 р. македонським урядом і представниками албанських партій, розроблена за участі та прямого впливу ЄС, була планом мирного врегулювання і припинення вогню. Передбачалося внести зміни до Конституції РМ, які фактично закріпили особливі права албанців у РМ [18]. Серед найважливіших змін в політичному просторі РМ стали: офіційне застосування албанської мови у парламенті, заборона дискримінації албанців при влаштуванні на державну службу, збільшення кількості албанських поліцейських в областях з албанським населенням, вибори місцевих керівників поліції радами громад, введення поняття «громадянин РМ», запровадження принципу так зв. «подвійної більшості», який не дозволяє нав'язувати національним меншинам не вигідні для них рішення більшістю голосів у парламенті тощо [4].

З перших днів конфлікту ЄС прийняв на себе провідну роль у міжнародних дипломатичних зусиллях щодо сприяння миру в РМ. Під час конфлікту ЄС успішно використовував свої зовнішні політичні інструменти, щоб переконати македонських політиків взяти конкретний курс на мирне врегулювання конфлікту. У співпраці з НАТО дії ЄС були ключовими для запобігання ескалації насильства. 19 березня 2001 р. міністри закордонних справ ЄС домовилися про пакет заходів, у тому числі про допомогу в прикордонному контролі для підтримки македонського уряду і заохоченні врегулювання

³ CARDS (Community Assistance for Reconstruction, Development, and Stabilisation) (Допомога Спільноти для реконструкції, розвитку і стабілізації) – основний інструмент фінансової допомоги ЄС країнам Західних Балкан, заснований 2000 року.

⁴ *acquis communautaire* – правові норми Європейського Союзу.

⁵ Операція НАТО «Основний врожай» (Essential Harvest) почалася 21 серпня 2001 р. з метою збору і знищення зброї й амуніції етнічних албанських груп.

міжетнічних відносин, а 23 березня в Стокгольмі ЄС висловив солідарність з урядом РМ, закликав до незмінної стриманості та пообіцяв допомогу з прикордонного управління, підтримки біженців, проведенні судової реформи, в тому числі прав меншин [7, Р. 41].

Крім підтримки уряду РМ, ЄС висловився про перспективу інтеграції РМ до ЄС і фінансової допомоги країні. Європейська Комісія взяла на себе зобов'язання затвердити пакет фінансової допомоги в розмірі 40 млн. євро на 2001 р. у межах своєї програми CARDS для Західних Балкан. Македонському уряду було обіцяно 50 млн. євро у формі макро-фінансових грантів і кредитів, якщо РМ досягне угоди з Міжнародним Валютним фондом. 5 квітня ЄС надав РМ статусу нації, а 9 квітня 2001 р. РМ стала першою країною в Південно-Східній Європі, що уклала з ЄС Угоду про стабілізацію й асоціацію, хоча на той момент в ЄС розуміли, що РМ ще не готова до цього кроку [3, Р. 18]. УСА стала для РМ політичним й економічним кроком, який наблизив країну до членства в ЄС.

Підписання УСА було радше дипломатичним жестом ЄС з метою змусити македонських політичних лідерів припинити бойові дії і почати політичні реформи, зміцнити зв'язки з македонським урядом. У межах дії УСА ЄС встановив для РМ графік проведення політичних реформ під егідою міжпартійних переговорів, що їх проводив президент РМ Борис Трайковскі. У травні 2001 р. комісар зовнішніх справ ЄС Кріс Паттен отримав право використовувати фонди Механізму швидкого реагування у розмірі 2,5 млн. євро для відбудови житла в РМ, пошкодженого протягом лютого-березня 2001 р. [3, Р. 18]

Імплементация Охридської угоди стала необхідною умовою ратифікації УСА парламентами країн-членів ЄС [1]. УСА набула чинності 1 квітня 2004 р., і практично одночасно РМ подала аплікацію на членство в ЄС (22 березня 2004 р.). На сьогодні РМ є країною-кандидатом на вступ до ЄС.

Отже, відносини з Республікою Македонія Європейський Союз почав вибудовувати в межах регіонального підходу до країн Південно-Східної Європи в умовах югославської кризи і важкого економічного становища країни. Відповідно до концепції «європеїзації» Балкан, залучення РМ в 1990-х рр. до інтеграційних процесів було способом «повернення до Європи», надання Македонії всебічної підтримки з метою побудови і збереження безпекового простору в Західних Балканах. Процес дипломатичного визнання РМ ускладнився через позицію країни-члена ЄС Греції, вимоги якої щодо внесення змін до Конституції РМ були зрештою задоволені, але це дещо загальмувало розвиток відносин ЄС з РМ.

Головним фінансовим інструментом надання допомоги РМ була програма PHARE. Вже 1993 р. ЄС відкрив для РМ фонди Програми екстреної допомоги PHARE, а з 1996 р. РМ стала партнером PHARE. Транскордонна співпраця здійснювалася у межах міжрегіональної програми INTERREG і Транскордонної програми співробітництва з Грецією.

РМ стала першою з країн Західних Балкан, яка в квітні 2001 р. уклала з ЄС Угоду про стабілізацію і асоціацію в межах Процесу стабілізації і асоціації – інтеграційної стратегії ЄС для держав Західних Балкан з метою поступового включення РМ до європейської інтеграції з можливістю вступу до ЄС в майбутньому. Підписання відбулося в період міжетнічного збройного конфлікту, що мав місце в РМ від січня до серпня 2001 р., і країна була ще не зовсім готова до підписання договору. Втім, Європейський Союз, який грав провідну роль у міжнародних дипломатичних заходах щодо врегулювання конфлікту, підписав УСА в такий складний для РМ час з метою змусити македонських політиків почати реформи в країні для розв'язання міжетнічних проблем.

1. Brunnbauer U. The Implementation of the Ohrid Agreement: Ethnic Macedonian Resentments // Center for the Study of Balkan Societies and Cultures (CSBSC) University of Graz, Austria Issue 1/2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ecmi.de/fileadmin/downloads/publications/JEMIE/2002/nr1/Focus1-2002Brunnbauer.pdf>

2. Cooperation Agreement between the European Community and the former Yugoslav Republic of Macedonia – Luxembourg, 29 April 1997 [Електронний ресурс]. – режим доступу : europa.eu/rapid/press-release_PRES-97-133_en.pdf
3. Daskalovski Z. The Macedonian Conflict of 2001: Between Successful Diplomacy, Rhetoric and Terror Studies in Post-Communism // Occasional Paper no. 7 (2004) Centre for Post-Communist Studies St. Francis Xavier University [Електронний ресурс]. – режим доступу : <http://people.stfx.ca/cpcs/studies-in-post-communism/daskalovski2004.pdf>
4. Ohrid Framework Agreement 13.08.2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ucd.ie/ibis/filestore/Ohrid%20Framework%20Agreement.pdf>
5. Regional approach to the countries of South-Eastern Europe: compliance with the conditions in the Council conclusions of 29 April 1997. Commission communication on operational conclusions - Bosnia and Herzegovina, Croatia, Federal Republic of Yugoslavia, Former Yugoslav Republic of Macedonia and Albania. COM (98) 618 final, 28 October 1998 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://aei.pitt.edu/3354/1/3354.pdf>
6. Stabilisation and Association Agreement between the European Communities and their Member States, of the One Part, and the former Yugoslav Republic Of Macedonia, of the Other Part. Brussels, 26 March 2001 [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia/saa03_01_en.pdf
7. Stockholm European Council 23–24 March 2001. Presidency conclusions and annexes [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://aei.pitt.edu/43341/1/Stockholm_2001.pdf
8. Support programme for the Former Yugoslav Republic of Macedonia in 2001 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/financial_assistance/cards/publications/macedonia_support_programme_en.pdf
9. Szajkowski B. Macedonia. An Unlikely Road to Democracy // Experimenting With Democracy: Regime Change in the Balkans / Edited by Geoffrey Pridham and Tom Gallagher. – London; New York, 2012. – 296 P. – 249 – 272. [P. 250]
10. The Phare Programme Annual Report 1996. Brussels, 24.03.1998. COM(1998) 178 final [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://aei.pitt.edu/6805/1/6805.pdf>
11. Буланникова Ю. А. Процесс интеграции стран Западных Балкан в Европейский Союз / Ю. А. Буланникова [Електронний ресурс] // Вестник МГИМО Университета. – 2010. – № 2. – Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/protsess-integratsii-stant-zapadnyh-balkan-v-evrosoyuz>
12. Буланникова Ю. А. Стратегия интеграции балканских государств в ЕС и НАТО: сравнительный анализ. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата исторических наук / Ю. А. Буланникова. – М., 2011. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dissertat.com/content/strategiya-integratsii-balkanskikh-gosudarstv-v-es-i-nato-sravnitelnyy-analiz>
13. Власова К. Парадоксы балканской политики Европейского Союза / К. Власова // Современная Европа. – 2014. – № 3. – С. 117 – 126.
14. Довгялло М. С. Бывшая Югославская Республика Македония (БЮРМ) – становление, развитие и «македонский вопрос» во взаимоотношениях с Грецией / М. С. Довгялло // [Електронний ресурс] / Репозиторий Витебского государственного университета имени П. М. Машерова». – режим доступу: <http://lib.vsu.by/xmlui/bitstream/handle/123456789/6464/%D0%9C.%D0%A1.%20%D0%94%D0%BE%D0%B2%D0%B3%D1%8F%D0%BB%D0%BB%D0%BE.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
15. Польшвинный Д. “Балканизация” и “европеизация” на юго-востоке Европы / Д. Польшвинный // Современная Европа. – 2015. – № 5. – С. 36 – 47. режим доступу : <http://www.sov-europe.ru/2015/5/Polivinnii.pdf>
16. Риччери М. Евросоюз и балканский регион / М. Риччери // Современная Европа. – 2005. – № 2. – С. 52 – 62.
17. Стрельчук Н. Конфлікт 2001 р. у Македонії та роль НАТО і ЄС у його вирішенні // Історична панорама – збірник наукових праць (частина 1) / Н. Стрельчук. – Чернівці, 2009. – 150 с. [Електронний ресурс]. – режим доступу : <http://www.info-library.com.ua/books-text-10273.html>
18. Усатенко О. О. Виникнення та суспільно-політичний розвиток Республіки Македонія (1991 – 2006 рр.). Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук / О. О. Усатенко. – К., 2009. – 21 с.

Дезінтеграційні процеси в Соціалістическій Федеративній Республіці Югославія (СФРЮ) в началі 1990-х років привели, з однієї сторони, к стремленію балканських государств «вернуться в Европу», з другої сторони, стимулировали Европейский Союз (ЕС) фрагментировать Балканы на восточные и западные. К середине 1990-х гг. ЕС вырабатывает региональный подход для стран Западных Балкан с целью их вовлечения в процесс европейской интеграции. Наименее развитая западнобалканская Республика Македония единственной

вышла из СФРЮ бескровно. В течение 1990-х гг. коалиционным правительствам удавалось решать этнические вопросы между македонцами и албанцами в стране, пока в 2001 г. не вспыхнуло вооруженное восстание албанской Национальной Освободительной Армии.

В статье исследуется процесс формирования и развития политики ЕС в отношении Республики Македония в течение 1990-х гг. Показано, что дипломатическое признание РМ усложнилось вследствие противоречий между страной-членом ЕС Грецией и РМ о названии государства, гражданства и элементов государственной символики. Политические неудачи ЕС по урегулированию югославского кризиса в первой половине 1990-х гг. компенсировались во второй половине 1990-х гг. успешным вовлечением стран Западных Балкан в интеграционный процесс. ЕС оказывал разностороннюю поддержку РМ с помощью финансового инструмента PHARE и заключил с РМ Соглашение о сотрудничестве. С 1999 г. ЕС привлекает РМ к Процессу стабилизации и ассоциации, что означало сотрудничество на индивидуальной основе в рамках Соглашения о стабилизации и ассоциации (ССА) с целью вступления РМ в ЕС в будущем. Европейский Союз, который играл ведущую роль в международных дипломатических мероприятиях по урегулированию межэтнического вооруженного конфликта в 2001 г., подписал ССА с целью заставить македонских политиков начать реформы в стране для решения межэтнических проблем.

Ключевые слова: Республика Македония, Европейский Союз, PHARE, Соглашение о сотрудничестве, Процесс стабилизации и ассоциации, Соглашение о стабилизации и ассоциации, Охридское рамочное соглашение.

Disintegration processes in the Socialist Federal Republic of Yugoslavia (SFRY) in the early 1990s resulted, on the one hand, the desire of the Balkan States to "return to Europe", on the other hand, stimulated the European Union (EU) to fragment the Balkans on the east and west. By the mid-1990s, the EU is developing a regional approach to the Western Balkan countries with the aim of involving them in the process of European integration. Least developed Western Balkan Republic of Macedonia was the only country which emerged from Yugoslavia without bloodshed. During the 1990s coalition governments managed to solve issues between ethnic Macedonians and Albanians in the country so far in 2001 when an armed uprising broke out of the Albanian National Liberation Army.

The article explores the process of formation and development of the European Union policy towards the Republic of Macedonia (RM) during the 1990s. It is shown that the diplomatic recognition of the Republic of Moldova has become complicated due to the contradictions between European Union member Greece and the Republic of Macedonia on the state name, nationality and elements of state symbols. The political failure of the European Union to resolve the Yugoslav crisis in the first half of the 1990s offsets in the second half of the 1990s successful involvement of the Western Balkan countries in the integration process. The European Union has provided comprehensive support Republic of Macedonia using the financial instrument PHARE and concluded the Cooperation Agreement with Republic of Macedonia. Since 1999, the European Union draws PM to Stabilization and Association Process (SAP), which meant cooperation on an individual basis within the framework of the Stabilization and Association Agreement (SAA) with the aim of Republic of Macedonia joining the European Union in the future.

Republic of Macedonia became the first Western Balkans country, which in April 2001 concluded SAA with the European Union within SAP. The signing took place during the inter-ethnic armed conflict that took place in Republic of Macedonia from January to August 2001, and the country was still not quite ready to sign the agreement. However, the European Union, which played a leading role in international diplomatic activities to resolve the conflict, signed the Stabilization and Association Agreement in such a difficult time for Republic of Macedonia to force the Macedonian politicians to start solving ethnic problems in the country.

Key words: Republic of Macedonia, European Union, the PHARE, the Cooperation agreement, Stabilization and Association Process, Stabilization and Association Agreement, Ohrid Framework Agreement.

1. Brunnbauer U. The Implementation of the Ohrid Agreement: Ethnic Macedonian Resentments // Center for the Study of Balkan Societies and Cultures (CSBSC) University of Graz, Austria Issue 1/2002

- [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.ecmi.de/fileadmin/downloads/publications/JEMIE/2002/nr1/Focus1-2002Brunnbauer.pdf>
2. Cooperation Agreement between the European Community and the former Yugoslav Republic of Macedonia – Luxembourg, 29 April 1997 [Електронний ресурс]. – режим доступу : europa.eu/rapid/press-release_PRES-97-133_en.pdf
 3. Daskalovski Z. The Macedonian Conflict of 2001: Between Successful Diplomacy, Rhetoric and Terror Studies in Post-Communism // Occasional Paper no. 7 (2004) Centre for Post-Communist Studies St. Francis Xavier University [Електронний ресурс]. – режим доступу : <http://people.stfx.ca/cpcs/studies-in-post-communism/daskalovski2004.pdf>
 4. Ohrid Framework Agreement 13.08.2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ucd.ie/ibis/filestore/Ohrid%20Framework%20Agreement.pdf>
 5. Regional approach to the countries of South-Eastern Europe: compliance with the conditions in the Council conclusions of 29 April 1997. Commission communication on operational conclusions - Bosnia and Herzegovina, Croatia, Federal Republic of Yugoslavia, Former Yugoslav Republic of Macedonia and Albania. COM (98) 618 final, 28 October 1998 [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://aei.pitt.edu/3354/1/3354.pdf>
 6. Stabilisation and Association Agreement between the European Communities and their Member States, of the One Part, and the former Yugoslav Republic Of Macedonia, of the Other Part. Brussels, 26 March 2001 [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia/saa03_01_en.pdf
 7. Stockholm European Council 23–24 March 2001. Presidency conclusions and annexes [Електронний ресурс]. – режим доступу : http://aei.pitt.edu/43341/1/Stockholm_2001.pdf
 8. Support programme for the Former Yugoslav Republic of Macedonia in 2001 [Електронний ресурс] – режим доступу: http://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/financial_assistance/cards/publications/macedonia_support_programme_en.pdf
 9. Szajkowski B. Macedonia. An Unlikely Road to Democracy // Experimenting With Democracy: Regime Change in the Balkans / Edited by Geoffrey Pridham and Tom Gallagher. – London; New York, 2012. – 296 P. – 249 – 272. [P. 250]
 10. The Phare Programme Annual Report 1996. Brussels, 24.03.1998. COM(1998) 178 final [Електронний ресурс]. – режим доступу : <http://aei.pitt.edu/6805/1/6805.pdf>
 11. Bulannykova Yu. A. Protsess intehratsii stran Zapadnykh Balkan v Evropeyskyi Soiuz / Yu. A. Bulannykova [Elektronnyi resurs] // Vestnyk MHYMO Unyversyteta. – 2010. – #2. – rezhym dostupu: <http://cyberleninka.ru/article/n/protsess-integratsii-stan-zapadnyh-balkan-v-evrosoyuz>
 12. Bulannykova Yu. A. Stratehiya intehratsii balkanskykh gosudarstv v ES i NATO: sravnitelnyi analiz. Avtoreferet dysertatsyy na soyskanye uchenoi stepeni kandidata istorycheskikh nauk / Yu. A. Bulannykova. – M., 2011. [Elektronnyi resurs]. – rezhym dostupu: <http://www.dissercat.com/content/strategiya-integratsii-balkanskikh-gosudarstv-v-es-i-nato-sravnitelnyi-analiz>
 13. Vlasova K. Paradoksy balkanskoj polityki Evropeyskoho Soyuza / K. Vlasova // Sovremennaia Evropa. – 2014. – #3. – S. 117 – 126.
 14. Dovhiallo M. S. Byvshaia Yuhoslavskaia Respublyka Makedoniyia (BIuRM) – stanovlenie, razvytie i «makedonskyi vopros» vo vzaimootnosheniakh s Hretsyei / M. S. Dovhiallo // [Elektronnyi resurs] / Repozytoryi Vytebskoho gosudarstvennogo unyversyteta imeni P. M. Masherova». – rezhym dostupu: <http://lib.vsu.by/xmlui/bitstream/handle/123456789/6464/%D0%9C.%D0%A1.%20%D0%94%D0%BE%D0%B2%D0%B3%D1%8F%D0%BB%D0%BB%D0%BE.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
 15. Polyviannyi D. “Balkanyzatsyia” y “evropeyzatsyia” na yuho-vostoke Evropy / D. Polyviannyi // Sovremennaia Evropa. – 2015. – # 5. – S. 36 – 47. rezhym dostupu: <http://www.sov-europe.ru/2015/5/Polivinnii.pdf>
 16. Rychchery M. Evrosoiuz y balkanskyi rehyon / M. Rychchery // Sovremennaia Evropa. – 2005. – # 2. – S. 52 – 62.
 17. Strelchuk N. Konflikt 2001 r. u Makedonii ta rol NATO i YeS u yoho vyrishenni // Istorychna panorama – zbirnyk naukovykh prats (chastyna 1) / N. Strelchuk. – Chernivtsi, 2009. – 150 s. [Elektronnyi resurs]. – rezhym dostupu: <http://www.info-library.com.ua/books-text-10273.html>
 18. Usatenko O. O. Vynyknennia ta suspilno-politychnyi rozvytok Respubliky Makedoniia (1991 – 2006 rr.). Avtoreferat dysertatsii na zdobuttia naukovoho stupenia kandydata istorychnykh nauk / O. O. Usatenko. – K., 2009. – 21 s